

ALEKSANDAR
MEKOL SMIT

**KREDENAC
PUN
ŽIVOTA**

Prevela
Tatjana Milosavljević

■ Laguna ■

Naslov originala

Alexander McCall Smith

THE FULL CUPBOARD OF LIFE

Copyright © Alexander McCall Smith, 2003

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

Knjiga je posvećena Souli Ros i Viki Tejlor

Sadržaj

Prvo poglavlje VELIKA ŽALOST MEĐU AUTOMOBILIMA U BOCVANI	9
Drugo poglavlje KAKO UPRAVLJATI SIROTIŠTEM	20
Treće poglavlje MMA RAMOCVE POSEĆUJE SVOJU ROĐAKU U MOČUDIJU I RAZMIŠLJA	33
Četvrto poglavlje ŽENA KOJA SE RAZUME U KOSU	39
Peto poglavlje GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI IMA RAZLOGA ZA RAZMIŠLJANJE	50
Šesto poglavlje GOSPODIN MOPEDI BOBOLOGO	61
Sedmo poglavlje RANO JUTRO U <i>BRZIM</i> <i>MOTORIMA TLOKVENGA</i>	75
Osmo poglavlje ČAJ UVEK DOBRO DOĐE	92

Deveto poglavlje PRIMENA PSIHOLOŠKOG PRISTUPA U POSTUPANJU S MLADIM LJUDIMA	100
Deseto poglavlje SAN GOSPODINA DŽ. L. B. MATEKONIJA.....	110
Jedanaesto poglavlje SUSRET S GOSPODINOM BOBOLOGOOM.....	115
Dvanaesto poglavlje GOSPODIN BOBOLOGO PRIČA O RAZUZDANIM ŽENAMA	127
Trinaesto poglavlje GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI PRIMA KASAPINOVA KOLA NA POPRAVKU; ŠEGRTI DOBIJAJU ANONIMNO PISMO.....	138
Četrnaesto poglavlje U KUĆI NADE.....	150
Petnaesto poglavlje NEVALJALI MUŠKARCI SU, U DUBINI DUŠE, SAMO NEDORASLI DEČACI.....	160
Šesnaesto poglavlje MMA POTOKVANE I MMA RAMOCVE RAZGOVARAJU O BRAKU.....	174
Sedamnaesto poglavlje GOSPODIN SPOKS SPOKEZI, JAH AČ NA RADIO-TALASIMA.....	184
Osamnaesto poglavlje SKOK S PADOBRANOM I UNIVERZALNA ISTINA O DAVANJU I PRIMANJU SAVETA.....	192
Devetnaesto poglavlje POSLUŽEN JE VRLO UKUSAN KOLAČ.....	202
O autoru.....	207

Prvo poglavlje

VELIKA ŽALOST MEĐU AUTOMOBILIMA U BOCVANI

Dragocena Ramocve sedela je za svojim stolom u *Prvoj damskoj detektivskoj agenciji* u Gaboronu. S mesta na kojem je sedela mogla je da gleda kroz prozor, tamo iza drveća akacije, preko trave i retkog žbunja, sve do brežuljaka obavijenih plavičastom izmaglicom vrućine. Bila je to tako plemenita zemlja, i tako prostrana, protegnuta milju za miljom do smeđih obzorja na samom rubu Afrike. Bilo je kasno leto, a tu su godinu obeležile dobre kiše. To je bilo važno, jer dobre kiše znače rodna polja, a rodna polja znače velike zrele bundeve, od one sorte koju tradicionalno građene gospođe poput Mme Ramocve tako rado jedu. Žuto meso bundeve ili mirisne tikve, obareno i potom omekšano grudvom butera (pod uslovom da možete sebi da ga priuštite) bilo je jedan od najlepših poklona koje je Bog podario Bocvani. A veoma je ukusno bilo i s režnjem dobre bocvanske govedine, prelivene moćom.

O da, Bog je Bocvani dao tako mnogo, baš kao što su je učili svih onih godina u nedeljnoj školi u Moćudiju. „Napišite listu blagoslova kojima su nebesa obdarila Bocvanu“,

rekao je učitelj. A mlada Mma Ramocve, grickajući kraj svoje mastiljave olovke i osećajući vrelinu sunca koja se taložila na limenom krovu nedeljne škole, vrelinu tako neumoljivu da je lim škripao ne bi li se oteo zavrtnjima koji su ga prikivali u mestu, napisala je: (1) *zemlja*; (2) *ljudi koji žive na toj zemlji*; (3) *životinje, a naročito tovljena goveda*. Tu je zastala, ali je, posle pauze, dodala: (4) *železnička pruga od Lobatsea do Frensistauna*. Predavši listu na ocenjivanje, nazad ju je dobila s velikim plavim znacima odobravanja iza svake stavke i dopisanim komentarom: *Odlično, Dragocena! Ti si razborita devojka. Navela si upravo ono što Bocvanu čini srećnom zemljom.*

A to je bilo sasvim tačno. Mma Ramocve je odista bila razborita osoba, a Bocvana je zaista bila srećna zemlja. Kad je Bocvana stekla nezavisnost, pre svih onih godina, one noći kad su srca utihnula u iščekivanju jer vatromet nije krenuo na vreme i kad je izgledalo da vetar pun prašine predskazuje samo zlo, imali su tako malo. U celoj zemlji postojale su samo tri srednje škole, dve ili tri bolnice i bednih dvanaest kilometara asfaltiranog drumu. To je bilo sve. Ali da li je? Svakako je bilo i mnogo više od toga. Bila je tu zemlja tako velika da se prostranstvo činilo beskrajnim; bilo je tu nebo tako široko i slobodno da je duh mogao da uzleti i leti i ne oseti se ni najmanje sputanim; i bili su tu ljudi, tihi, strpljivi ljudi koji su u toj zemlji uspevali da opstanu i koji su je voleli. Njihova odanost bila je nagrađena, jer je zemlja u sebi krila dijamante, goveda su napredovala i ljudi su, ciglu po ciglu, izgradili zemlju na koju su svi mogli da budu ponosni. To je bilo ono što je imala Bocvana i zato je bila srećna zemlja.

Mma Ramocve osnovala je *Prvu damsku detektivsku agenciju* prodavši goveda koja joj je ostavio njen otac Obed

Ramocve, dobar čovek kog su svi poštovali. Zato se ona postarala da okači njegovu sliku na zid kancelarije, odmah pored, ali malčice niže od slike pokojnog predsednika Bocvane ser Seretsea Kame, vrhovnog poglavice Bangvata, prvog predsednika Bocvane i pravog džentlmena. Ova poslednja osobina bila je možda najvažnija u očima Mme Ramocve. Čovek bi mogao da bude nasledni vladar ili izabrani predsednik, ali ne i džentlmen, i to bi se ogledalo u svakom njegovom postupku. Ali ako ste imali lidera koji je bio džentlmen, sa svim onim što uz to ide, tada ste zaista imali sreće. A Bocvana je u tom pogledu stvarno imala sreće, jer su sva tri njena predsednika bila dobri ljudi i džentlmeni, smernog ponašanja, baš kako i priliči džentlmenu. Možda će jednog dana neka žena postati predsednik, a Mma Ramocve je mislila da bi to bilo još bolje, pod uslovom, dabome, da ta gospođa ima odgovarajuće kvalitete, kao što su skromnost i obazrivost. Ne poseduju sve gospođe te kvalitete, razmišljala je Mma Ramocve; nekima, štaviše, oni baš upadljivo nedostaju.

Uzmimo, na primer, onu ženu koja je uvek na radiju – onu političarku koja ljudima vazda govori šta da rade. Imala je odbojan glas, nalik na lavež šakala, i naviku da bestidno flertuje s muškarcima, pod uslovom da su mogli na bilo koji način da potpomognu njenu karijeru. Ako nisu, nije obraćala ni najmanju pažnju na njih. Mma Ramocve se u to uverila rođenim očima; videla ju je kako je ignorisala biskupa na javnom skupu, a sve u nameri da razgovara s jednim važnim ministrom koji je možda mogao da kaže za nju koju dobru reč na pravom mestu. Bilo je to tako očigledno. Biskup Teofilo je zinuo da kaže nešto o kiši, a ona je rekla: „Da, biskupe, da. Kiša je veoma važna.“ Ali čak i dok je govorila, gledala je u pravcu ministra i osmehivala mu se.

Posle nekoliko minuta neprimetno se odšunjala, ostavivši biskupa samog, i potom se smestila pored ministra i stala nešto da mu šapuće. Mma Ramocve, koja je posmatrala čitavu tu rabotu, nije imala ni najmanju dilemu u vezi s tim šta je to nešto bilo, jer je dobro poznavala takve žene, kojih je bilo mnogo. Zato će morati da budu pažljivi pre no što izaberu ženu za predsednika. To će morati da bude prava žena; žena koja zna šta je težak rad i kako je to kad nosiš pola sveta na ramenima.

Tog dana, sedeći za svojim radnim stolom, Mma Ramocve pustila je misli da vrludaju. Nije bilo ničega naročito čemu bi se posvetila. Nije imala šta da istražuje, budući da je upravo završila važnu istragu koju je vodila u ime velike robne kuće koja je sumnjala da jedan od njenih poslovođa proneverava novac. Računovođe su pregledale poslovne knjige i pronašle neslaganja, ali nisu mogle da ustanove kako i gde je novac nestajao. Ljut zbog stalnih gubitaka, upravnik je pozvao Mmu Ramocve, koja je sastavila spisak poslovođa i odlučila da se malo obavesti o njihovom finansijskom stanju. Ako je novac nestajao, tada ga je po svoj prilici neko na drugom kraju trošio. Ovaj elementarni zaključak – tako očigledan – odveo ju je pravo do krivca. Sad, nije da je taj razglasio svoje nečasno stečeno bogatstvo na sva zvona; Mma Ramocve morala je da izvuče tu informaciju tako što je sve osumnjičene postavila pred iskušenje. Posle izvesnog vremena, jedan je podlegao izgledima za isplativ posao i ponudio da plati u gotovom – sumu koja je daleko premašivala sredstva osobe na takvom položaju. To nije bila istraga kakve je volela, jer je podrazumevala uzajamne optužbe i sramoćenje, a Mma Ramocve je više volela da oprost, ako je to ikako bilo moguće. „Nisam zlopamtilo“, govorila je, a to je bila istina. Rado je praštala, u toj meri da

nije bila kivna ni na Notea Mokotija, svog okrutnog bivšeg muža, koji joj je prouzrokovao toliko patnje tokom njihovog kratkog, nesrećnog braka. Oprostila je Noteu, mada ga više nikad nije videla, a to bi mu i rekla ako bi sad došao kod nje. Zašto, pitala se, zašto držati ranu otvorenom kad oproštaj može da je zatvori?

Nesrećan život s Noteom ubedio ju je da se više nikad neće udavati. Međutim, one neverovatne večeri pre izvesnog vremena, kad ju je gospodin Dž. L. B. Matekoni upitao da se uda za njega nakon što je celo popodne proveo popravljajući potišteni motor njenog malog belog kombija, pristala je. A to je bila ispravna odluka, jer gospodin Dž. L. B. Matekoni nije bio samo jedan od najboljih auto-mehaničara u Bocvani nego i jedan od najboljih i najljubaznijih muškaraca. Gospodin Dž. L. B. Matekoni učinio bi sve za onoga kome je potrebna pomoć i, u svetu sve većeg nepoštenja, još je primenjivao starinski moral Bocvane. Bio je dobar čovek, što je, na kraju krajeva, najbolje što može da se kaže o nekom. Bio je dobar čovek.

U početku se vrlo neobično osećala kao verena dama; to je status negde između usedelištva i braka – obećana nekom ali i dalje ničija supruga. Mma Ramocve je zamišljala da će se venčati posle šest meseci vereništva, ali taj period je prošao i odužio se, a gospodin Dž. L. B. Matekoni još nije pominjao venčanje. Naravno, kupio joj je prsten i govorio je bez ustezanja i ponosno o njoj kao o svojoj verenici, ali o datumu venčanja nisu razgovarali. Ona je zadržala svoju kuću u Zebrinoj ulici, a on je živio u svojoj kući u selu, blizu starog *Kluba Odbrambenih snaga Bocvane* i klinike, nedaleko od starog groblja. Nekim ljudima se, dabome, nije dopadalo da žive previše blizu groblja, ali su savremeni ljudi, poput Mme Ramocve, govorili da je tako nešto besmislica. Odista,

u vezi s tim bilo je mnogo različitih mišljenja. Narod koji je živio oko Tlokvenga, Batlokva, imao je običaj da svoje preteke sahranjuje u malim zemljanim kućama zaobljenih zidova, rondavelama,* u sopstvenom dvorištu. To je značilo da će preminuli članovi porodice uvek biti s vama, što je bila dobra praksa, smatrala je Mma Ramocve. Ako majka umre, mogla je da bude sahranjena praktično pod krovom svoje dece, tako je njen duh mogao da bdi nad njima. Sigurno je utešno za decu, mislila je Mma Ramocve, kad znaju da mati leži ispod poda od utabane balege.

Bilo je mnogo toga dobrog u vezi sa starinskim običajima, a Mma Ramocve bi se uvek rastužila pomislivši da neki od tih običaja odumiru. Bocvana je bila posebna zemlja, a takva je i dalje, ali bila je još više posebna onda kad su se svi – ili gotovo svi – pridržavali starih bocvanskih običaja. Savremeni svet bio je sebičan i pun hladnih i neučtivih ljudi. Bocvana nije nikad bila takva, a Mma Ramocve je bila odlučna u nameri da njen delić Bocvane, a to su bili kuća u Zebrinoj ulici i kancelarija koju su delili *Prva damska detektivska agencija* i *Brzi motori Tlokvenga*, zauvek ostane deo stare Bocvane, gde su se ljudi učtivo pozdravljali i umeli da slušaju jedni druge dok govore, i nisu vikali ili mislili samo na sebe. U njenom deliću Bocvane tako nešto nikad se neće dogoditi, ama baš nikad.

Sedeći tog jutra za svojim radnim stolom, dok se pred njom pušila šolja vrućeg biljnog čaja, Mma Ramocve bila je sama sa svojim mislima. Bilo je devet sati i radni dan je već dobrano odmakao (počinjao je u sedam i trideset), ali je Mma Makuci, njena pomoćnica, dobila nalog da usput

* Afrikans: *rondawel*, tradicionalna afrička koliba, okrugle (ređe ovalne) osnove i s konusnim krovom, gradi se od lokalno pristupačnog materijala. (Prim. prev.)

svrati do pošte, tako da je bilo verovatno da će se još neko vreme zadržati. Mma Makuci je bila primljena kao sekretarica, ali pokazala je vrlo brzo koliko vredi, stoga je bila unapređena u pomoćnog detektiva. Uz to, bila je pomoćnik direktora *Brzih motora Tlokvenga*, što je bila uloga koje se s vidljivim uspehom prihvatila onomad kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni bio bolestan. Mma Ramocve imala je sreće da dobije takvu pomoćnicu; u Gaboronu je bilo mnogo lenjih sekretarica, koje su sate na svojim sigurnim radnim mestima prekraćivale tako što bi s vremena na vreme otkucale nešto na pisaoj mašini ili podigle tu i tamo slušalicu telefona. Većina tih lenjih sekretarica odgovarala je na telefonske pozive jednoličnim glasom, kao da su sasvim obuzete sekretarskim poslovima i ne mogu baš ništa da učine za pozivaoca. Mma Makuci bila je sasvim drugačija; štaviše, ona je na telefonske pozive odgovarala suviše entuzijastično, što je ponekad plašilo one koji su zvali. Međutim, to je bila beznačajna mana za nekog ko je bio najuspešniji diplomac u svojoj klasi na Bocvanskom koledžu za sekretarice, postigavši devedeset sedam procenata na završnim ispitima.

Sedeći za svojim radnim stolom, Mma Ramocve čula je zvuke aktivnosti iz garaže s druge strane kuće. Gospodin Dž. L. B. Matekoni radio je zajedno sa svoja dva šegrti, za koje se činilo da su potpuno opsednuti devojkama i koji su uvek ostavljali masne otiske ruku na zidovima kuće. Oko svakog prekidača za svetlo, uprkos brojnim prekorima i opomenama, nalazila se crna fleka tamo gde su šegrti naslanjali svoje prljave prste. A Mma Ramocve nalazila je masne otiske prstiju čak i na svojoj telefonskoj slušalici i, što ju je još više nerviralo, na vratima ormarića s kancelarijskim priborom.

„Gospodin Dž. L. B. Matekoni vam je dao peškire i svu tu pucvalu za brisanje masnoće“, rekla je jednom prilikom

starijem šegrtu. „Uvek ih imate u kupatilu. Kad završite s opravkom kola, operite ruke pre nego što dodirnete druge stvari. Zašto vam je to toliko teško?“

„Ja to uvek radim“, rekao je šegrt. „Nije pošteno da tako razgovarate sa mnom, Mma. Ja sam vrlo čist auto-mehaničar.“

„Znači, ti si taj?“, upitala je Mma Ramocve, okrenuvši se prema mlađem šegrtu.

„I ja sam vrlo čist, Mma“, odvratio je ovaj. „Uvek operem ruke. Uvek. Uvek.“

„Onda mora da sam to ja“, rekla je Mma Ramocve. „Mora biti da sam ja ona s masnim rukama. Ja ili Mma Makuci. Možda se zamastimo otvarajući poštu.“

Izgledalo je kao da se stariji šegrt načas zamislio nad tim. „Moguće“, rekao je.

„Nema velike svrhe da pokušavaš da razgovaraš s njima“, primetio je gospodin Dž. L. B. Matekoni kad mu je Mma Ramocve kasnije ispričala o ovom razgovoru. „U njihovom mozgu nešto nedostaje. Ponekad mi se čini da je to neki poveći deo, možda velik kao karburator.“

Sada je Mma Ramocve čula glasove koji su dopirali iz garaže. Gospodin Dž. L. B. Matekoni govorio je nešto šegrtima, a onda se čulo mrmljanje dok mu je jedan od mladića odgovarao. Drugi glas, ovog puta povišen, bio je glas gospodina Dž. L. B. Matekonija.

Mma Ramocve je osluškivala. Ponovo su nešto uradili i on ih je korio, što je bilo neobično. Gospodin Dž. L. B. Matekoni bio je čovek blage naravi, koji nije voleo sukobe, i uvek je učtivo razgovarao. Ako je smatrao da je neophodno da podigne glas, tada mora biti da je posredi bilo nešto što ga je zaista naljutilo.

„Dizel-gorivo u običan motor“, rekao je, ulazeći u nje-nu kancelariju, brišući ruke o veliku gužvu pucvale. „Možeš

li da poveruješ, Mma Ramocve? Taj... taj blesavi momak, onaj mlađi, sipao je dizel u rezervoar vozila koje pokreće benzin. Sad moramo da ispustimo gorivo, do kapi, i pokušamo da očistimo rezervoar.“

„Žao mi je“, rekla je Mma Ramocve. „Ali nisam iznenađena.“ Na trenutak je zastala. „Šta će biti s njima? Šta će biti kad budu radili negde drugde – negde gde više neće imati nekog tako dobrog kao što si ti da vodi računa o njima?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je slegao ramenima. „Uništavaće kola gde god stignu“, rekao je. „Eto šta će biti s njima. Nastaje velika žalost među automobilima u Bocvani.“

Mma Ramocve je odmahнула glavom. A onda, vođena trenutnim impulsom i ne razmišljajući uopšte zašto to govori, upitala je: „A šta će biti s nama, gospodine Dž. L. B. Matekoni?“

Reči su bile izgovorene i Mma Ramocve je spustila pogled na svoje ruke na pisaćem stolu i na dijamantski prsten, koji joj je uzvraćao pogled. Najzad je rekla, a gospodin Dž. L. B. Matekoni je čuo šta je rekla.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je delovao iznenađeno. „Zašto pitaš, Mma? Šta hoćeš da kažeš kad pitaš šta će biti s nama?“

Mma Ramocve je podigla pogled. Pomislila je da bi baš mogla i da nastavi, kad je već počela. „Pitala sam se šta će biti s nama. Pitala sam se da li ćemo se ikada venčati ili ćemo do kraja života biti verenici. Samo sam se pitala, to je sve.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je bio zatečen. „Ali mi smo vereni“, rekao je. „To znači da ćemo se venčati. To svako zna.“

Mma Ramocve je uzdahnula. „Da, ali sad kažu: kad će se ono dvoje venčati? Svi to kažu. A možda bih i ja trebalo to da kažem.“

Nekoliko trenutaka, gospodin Dž. L. B. Matekoni nije govorio ništa. Nastavio je da briše ruke pucvalom, kao da se koncentriše na neki težak zadatak, i potom rekao: „Venčaćemo se sledeće godine. Tako je najbolje. Do tada ćemo sve da udesimo i uštedećemo dovoljno novca za veliku svadbu. Svadba košta, znaš. Da li sledeće godine, ili one posle nje, ali svakako ćemo se venčati. U to nema ni najmanje sumnje.“

„Ali ja imam novca u *Standardnoj ovlašćenoj banci*“, rekla je Mma Ramocve. „Mogla bih da ga podignem ili bih mogla da prodam nekoliko goveda. Još imam nešto od one stoke koju mi je otac ostavio. Razmnožava se. Sad imam skoro dve stotine grla.“

„Stoku ne smeš da prodaješ“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Dobro je imati stoku. Moramo da sačekamo.“

Zagledao se u nju, gotovo prekorano, i Mma Ramocve je skrenula pogled. Tema je bila suviše nezgodna, suviše osetljiva da bi se o njoj tako neuvijeno raspravljalo, stoga nije dalje insistirala. Izgledalo je kao da se on plaši braka, i mora da je to bio razlog što nije žurio da se veže. Pa dobro, ima i takvih ljudi; finih ljudi kojima su žene dovoljno drage, ali koji su obazrivi kada je reč o braku. Ako je to posredi, biće realna u vezi s tim i nastaviće da bude verenica. Najzad, to i nije bila tako loša situacija; štaviše, postoje izvesni argumenti koji više idu u prilog veništvu nego braku. Često slušate o nezgodnim muževima, ali koliko često možete da čujete za nezgodnog verenika? Nikad, pomislila je Mma Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je izašao iz sobe, a Mma Ramocve je uzela svoju šolju biljnog čaja. Ako će već da ostane verenica, gledaće da to što bolje iskoristi, a jedan od načina za to bio je da uživa u svom slobodnom vremenu. Više će čitati i provodiće više vremena kupujući. A mogla bi i da se učlani u nekakav klub, kad bi samo uspela da ga

nađe, ili da čak sama osnuje neki, možda poput *Kluba vedrih dama* namenjenog gospođama u čijem je životu vladao privremeni zastoj – u njenom slučaju, čekanje – ali koje su bile rešene da to vreme iskoriste što bolje mogu. Bio je to stav koji bi njen otac, pokojni Obed Ramocve odobrio; njen otac, taj dobri čovek koji je uvek umeo dobro da iskoristi vreme i koji joj je uvek bio u mislima, isto onako neprestano i pun podrške kao da je sahranjen ispod poda po kojem je gazila.

Drugo poglavlje

KAKO UPRAVLJATI SIROTIŠTEM

Mma Silvija Potokvane, nadzornica sirotišta, razvrstavala je komade tapisona namenjene dobrotvornoj rasprodaji. Bili su razbacani po zemlji, ispod velikog jorgovana, a ona i nekoliko vaspitačica trudile su se da ih slože prema redosledu kojim će se potraživati. Tapisoni uopšte nisu bili stari, bili su to okrajci škarta neobičnih oblika koje im je poklonila firma za proizvodnju tapisona iz Gaborona. Koliko god su majstori bili pažljivi, posle pokrivanja svake prostorije ostajali su čudno oblikovani komadi koji se jednostavno nisu nigde uklapali. Ponekad su bili baš veliki, ako su bili s kraja rolne ili je prostorija i sama imala nesvakidašnji oblik. Ali nijedan nije bio kvadratan ili pravougaon, a to je značilo da im je upotrebljivost bila ograničena.

„Niko nema ovakvu sobu“, rekla je jedna od vaspitačica, pokazujući Mmi Potokvane trouglasto parče pegavog crvenog tapisona. „Ne znam šta možemo s ovim da uradimo.“

Mma Potokvane se sagnula da izbliza pogleda tapison. Nije joj bilo lako da se sagne, budući da je bila nesvakidašnje tradicionalno građena. Uživala je u jelu, dabome, ali je

bila i vrlo aktivna, i pomislio bi čovek da će joj silno hodanje po imanju sirotišta i zavirivanje u sve budžake, tek toliko da se niko ne bi uspavao, pomoći da smrša, ali nije. Sve žene u njenoj porodici bile su takve građe i to im je donelo dobru sreću i uspeh; nije bilo svrhe, smatrala je, biti mršav i nesrećan, kad su dobre strane komotne osobe bile tako očigledne. Uz to, i muškarci su voleli takve žene. Strašno je bilo ono što je spoljni svet učinio Africi, sa shvatanjem da bi mršave dame, neke tanke kao stonoga *sekoboldi*, trebalo smatrati privlačnim. To nije bilo ono što su muškarci zaista želeli. Muškarci su želeli žene čija ih je figura podsećala na dobre stvari na trpezi.

„Vrlo čudan oblik“, složila se Mma Potokvane. „Ali ako spojimo dva trougla, ne dobijamo li tada kvadrat ili barem nešto vrlo slično tome? Zar ne mislite da je tako, Mma?“

Vaspitačica ju je na trenutak bledo pogledala, ali joj je potom mudrost predloga Mme Potokvane pukla pred očima i žena se široko osmehnula. Bilo je tu još trouglastih komada i posegnula je za jednim položivši ga pored čudnog parčeta crvenog tapisona. Rezultat je bio skoro savršen kvadrat, i pored toga što su dva komada tapisona bila različite boje.

Mma Potokvane bila je zadovoljna rezultatom. Čim razvrstaju komade tapisona, istaći će obaveštenje u *Opštinskom klubu Tlokvenga* i pozvati ljude na dobrotvornu rasprodaju. Prodaće sve bez problema, pomislila je, a novac će otići u fond koji su prikupljale za knjige namenjene nagrađivanju dece. Na kraju svakog polugodišta, oni koji su vredno učili dobijali su nagradu za svoj trud; atlas, možda, ili Bibliju na secvana jeziku, ili neku drugu knjigu koja će im koristiti u školi. Iako sama nije baš mnogo čitala, Mma Potokvane je nepokolebljivo verovala u moć knjige. Po

njenom mišljenju, što je više knjiga imala Bocvana, to bolje. Budućnost će se temeljiti na knjigama; na knjigama i ljudima koji znaju kako da ih koriste.

Bilo bi divno, pomislila je, napisati knjigu koja bi pomogla drugim ljudima. Što se nje tiče, naravno, ona ni slučajno nije imala vremena za tako nešto, a i da ga je imala, sumnjala je da ima sposobnost za pisanje. Ali da je nekim slučajem napisala knjigu, ta knjiga bi se sasvim izvesno zvala *Kako upravljati sirotištem*. Bila bi to korisna knjiga za svakog ko preuzme njen posao kada ona ode u penziju, ali naravno, i za sve druge gospođe koje upravljaju sirotištima na drugim mestima. Mma Potokvane je provela dosta vremena razmišljajući o sadržaju takvog dela. On bi se većim delom bavio svakodnevnim poslovima u sirotištu: planiranjem obroka, raspodelom dužnosti, i tome slično. Ali bilo bi tu i poglavlje o psihološkom pristupu u upravljanju sirotištem. Mma Potokvane znala je mnogo o tome. Mogla je da vam priča, na primer, o tome koliko je važno ne razdvajati braću i sestre, ako je to ikako moguće, i o tome kako se izlazi na kraj s problematičnim ponašanjem. Takvo ponašanje bilo je gotovo uvek posledica nesigurnosti i lečilo se na jedan i ni na koji drugi način – ljubavlju. Takvo je bar bilo njeno iskustvo i čak iako je poruka bila jednostavna, bila je, po njenom mišljenju, krajnje istinita.

Drugo poglavlje – veoma važno – bilo bi o prikupljanju novca. Svako sirotište moralo je da prikuplja novac i ta obaveza je uvek bila tu. Čak iako ste uspešno izvršili sve ostale obaveze, uvek je ostajao problem novca, ta uporna briga koja je ključala negde u pozadini uma. Mma Potokvane ponosila se svojom sposobnošću u tim stvarima. Ako je nešto bilo potrebno – novi komplet šerpi i lonaca za jedan od paviljona ili par cipela za dete čije su se cipele pohabale – uspevala je

da nađe donatora kog je bilo moguće ubediti da pokloni novac. Malo je ljudi moglo da se odupre Mmi Potokvane, a bilo je dana kad je čak i potpredsednik Bocvane lično, taj velikuodušni čovek koji se ponosio svojom politikom otvorenih vrata, snuždeno razmišljao o državama u kojima je bilo nezamislivo da svaki građanin ima pravo da zahteva susret s drugim najvažnijim čovekom u državi. Mma Potokvane naterala ga je da obeća da će naći nekog ko će prodavati njen građevinski materijal, a on je pristao ne razmišljajući mnogo o tome. Građevinski materijal nabavljali su od firme spremne da ga jeftino proda, ali je sve to oduzimalo mnogo vremena.

Na samom vrhu liste pomagača Mme Potokvane bio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. Godinama se već oslanjala na njega u pogledu održavanja mehanizacije u sirotištu, koja je obuhvatala pumpu za vodu, za koju je on sad insistirao da se zameni, i kombi koji je prevezio siročad u grad. Vozilo je bilo staro, iscrpljeno višegodišnjim truckanjem prašnjavim drumom koji je vodio do sirotišta i da nije bilo stručne ruke gospodina Dž. L. B. Matekonija, već bi mu odavno došao kraj. Ali bio je to kombi čiju je dušu poznavao, a bio je i blagosloven Bedfordovim motorom, napravljenim da traje i traje, poput matore mazge koja vuče kola. Sirotište je verovatno moglo da priušti sebi kupovinu novog kombija, ali Mma Potokvane nije videla zašto bi trošila pare na nešto novo kad je već imala nešto staro što je još radilo.

Tog subotnjeg jutra, dok su razvrstavale komade tapisona za rasprodaju, Mma Potokvane je iznenada pogledala na svoj ručni sat i ustanovila da bi gospodin Dž. L. B. Matekoni mogao svakog časa da stigne. Zamolila ga je da dođe i pogleda merdevine koje su se polomile i bilo je potrebno da se zavare. Nove merdevine koštale bi mnogo i verovatno bi bile bezbednije, ali zašto kupovati nove merdevine, upitala

se Mma Potokvane. Nove merdevine bile bi možda sjajnije, ali teško da bi imale snagu njihovih starih metalnih merdevina, koje su pripadale železnici i koje su im poklonili pre skoro deset godina.

Ostavila je vaspitačice da raspravljaju o okruglom parčetu zelenog tapisona i vratila se u kancelariju. Ispekla je za gospodina Dž. L. B. Matekonija, kao i obično, kolač, ali se ovog puta naročito potrudila da bude sladak i bogat. Znala je da gospodin Dž. L. B. Matekoni voli voćni kolač, pogotovo s grožđicama, i ubacila je u testo nekoliko pregršti više, samo zbog njega. Polomljene merdevine bile su samo izgovor da ga pozove, ali je na umu imala sasvim drugi posao, a dogovor se ničim nije mogao zapečatiti tako dobro kao kolačima.

Kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni naposletku stigao, čekala ga je pripravnica, posmatrajući kroz prozor bujno drveće napolju i sedeći direktno ispred ventilatora u svojoj kancelariji, uz blagodet udara vazduha koji je proizvodilo okretanje elise. Iako je Bocvana bila sušna zemlja, pred kraj kišne sezone bila je uvek zelena i bilo je hladovine na svakom ćošku. Samo na početku leta, pre no što bi prispele kiše, bilo je sve sasušeno i požutelo. Tada je već i stoka bivala mršava, ponekad toliko da ju je bilo žalosno videti i vlasnicima se srce cepalo dok su gledali kako stada čupkaju preostale malobrojne sasušene travke, glava pognutih od slabosti. Tako je bivalo sve dok se na istoku ne bi nagomilali purpurni oblaci i vetar doneo miris kiše – kiše koja je poput srebrnih čaršava padala na zemlju.

Tako je bilo, naravno, ako bi kiše došle. Ponekad su vladale suše i čitava sezona prošla bi sa samo nekoliko kapi kiše, a suvoća bi postala bolna i sveprisutna, poput prašine u grlu. Bocvana je, dabome, imala sreće; mogla je da uveze

žito, ali bilo je zemalja koje to nisu mogle, jer nisu imale novca, i tamo nije bilo ničega što bi stalo između naroda i gladi. To je bilo breme Afrike, mada ga je ona dostojanstveno nosila; ali je Mmu Potokvane ipak bolela spoznaja da su njeni bližnji, Afrikanci, izloženi takvoj patnji.

Sada je, međutim, drveće bilo pokriveno zelenim lišćem i gospodin Dž. L. B. Matekoni je ispred upravne zgrade sirotišta s lakoćom našao senovito mesto za parkiranje. Dok je izlazio iz kola, prišao mu je dečkić i uhvatio ga za ruku. Dete je podiglo ozbiljan pogled ka njemu, a gospodin Dž. L. B. Matekoni mu se osmehnuo. Posegavši u džep, izvukao je pregršt pepermint-bombona u šarenim papirićima i spustio ih detetu na dlan.

„Videla sam vas, gospodine Dž. L. B. Matekoni“, rekla je Mma Potokvane kad je njen posetilac ušao u kancelariju. „Videla sam kad ste dali slatkiše onom detetu. To dete je pametno. Zna da ste plemenit čovek.“

„Nisam ja nikakav plemenit čovek“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ja sam običan auto-mehaničar.“

Mma Potokvane se nasmejala. „Niste vi običan auto-mehaničar. Vi ste najbolji auto-mehaničar u Bocvani! To svi znaju.“

„Ne“, odvratio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Samo vi tako mislite.“

Mma Potokvane je energično odmahнула glavom. „Dobro, a zašto onda britanski visoki poverenik daje svoja kola na opravku baš kod vas? Ima u Bocvani mnogo velikih servisa koji bi rado održavali takve automobile. Ali on ipak dolazi baš kod vas. Uvek.“

„Ne bih znao da kažem zašto“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ali mislim da je on dobar čovek i da voli da dolazi u mali servis.“ Bio je suviše skroman da bi prihvatio

njene pohvale, ali je ipak bio svestan svog ugleda. Razume se, da su ljudi znali za njegove šegrte i koliko ništa ne valja-ju, možda bi drugačije mislili o *Brzim motorima Tlokvenga*, ali ti šegrtri neće zanavek biti tamo. Štaviše, za dva meseca trebalo je da završe obuku i to je trebalo da bude kraj. Koliko će biti mirno kad jednom odu! Koliko će prijatno biti kad ne bude morao da razmišlja o šteti koju su nanosili automobilima što su mu bili povereni. Biće to jedna nova sloboda za njega; olakšanje od brige koja mu je svakodnevno pritiskala ramena. Dao je sve od sebe da ih valjano podučí i s godinama su nešto i naučili, ali bili su nestrpljivi, a to je bio koban nedostatak u karakteru auto-mehaničara. Margarci i automobili iziskivali su strpljenje.

Jedna od starijih devojčica skuvala je čaj i donela ga na poslužavniku zajedno sa sočnim kolačem od voća. Videvši kolač, gospodin Dž. L. B. Matekoni se na trenutak namrštio. Poznao je Mmu Potokvane, a veliki kolač, pripremljen posebno za ovu priliku, bio je nedvosmislen signal da je ona nameravala da traži nešto od njega. Kolač ove veličine, iz kojeg se širio snažan miris grožđica, značio je po svoj prilici neki veliki mehanički problem. Kombi? Nedavno je zamenio paknove na kočionim diskovima, ali malo su ga brinuli zaptivači na motoru. Kod tako stare mašine, zaptivači su umeli da propadnu, a mogao je i blok motora da se pregreje i...

„Pripremila sam vam kolač“, rekla je vedro Mma Potokvane.

„Vi ste vrlo velikodušna osoba, Mma“, rekao je jednoličnim glasom gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Uvek se setite da volim grožđice.“

„Imam ja još mnogo grožđica“, odvrtila je Mma Potokvane, proprativši svoje reči velikodušnim gestom; baš onakvim kakav bi priličio nekom s neograničenom zalihom

groždica. Posegnula je za poslužavnikom i potom odsekla veliko parče kolača za svog gosta. Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je posmatrao i pomislio: čim pojedem ovaj kolač, moraću da kažem „da“. Odmah potom, međutim, usledila je naredna misao: ionako uvek kažem „da“, s kolačima i bez njih. U čemu je, onda, razlika?

„Pretpostavljam da vam Mma Ramocve ovih dana često pravi kolače“, rekla je Mma Potokvane, stavljajući izdašno parče kolača i na svoj tanjir. „Mislim da je dobra kuvarica.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je klimnuo glavom. „Bundevu i takve stvari niko ne ume da spremi kao ona“, odvratio je. „Ali ume i da mesi kolače. Vi žene ste vrlo pametne.“

„Jesmo“, složila se Mma Potokvane, sipajući čaj. „Mnogo smo pametnije od vas muškaraca ali, nažalost, vi to ne znate.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je spustio pogled ka svojim cipelama. To je verovatno tačno, pomislio je. Ponekad je bilo teško biti muškarac, pogotovo kad te žene stalno podsećaju na to. Ali ima i pametnih muškaraca, pomislio je, a ti muškarci su vredeli truda gospođa poput Mme Potokvane. Problem je bio u tome što on nije bio jedan od tih pametnih muškaraca.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao kroz prozor. Pomislio je da bi možda trebalo nešto da kaže, ali ništa mu nije padalo na pamet. Ispred prozora, gotovo neprimetno njihala se grana paunovca na kojoj se još nalazilo nekoliko crvenih cvetova. Rasle su nove mahune sa semenkama, mada su tu i tamo još visile one lanjske, dugačke i pocrnele. Baš lepo drvo, taj paunovac, pomislio je, sa svojom senovitom krošnjom i crvenim cvetovima, i onim nizovima nežnih listova, sličnih perju, koji se blago njišu na vetru... Zastao je. Izgledalo je kao da se tanka zelena grančica tik

pred otvorenim prozorom nekako odmotava i s oklevanjem pruža napred, kao da se odvija neki ubrzani proces rasta.

Ustao je sa stolice, spuštajući svoje napola pojedeno parče kolača.

„Nešto ste videli?“, upitala je Mma Potokvane. „Da ne spremaju deca neki nestašluk tamo napolju?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je prišao korak bliže prozoru i potom stao. „Na toj grani ispred prozora je zmija, Mma. Zelena zmija.“

Mma Potokvane je uzdahnula i ustala da proviri kroz prozor. Suzila je načas pogled zagledavši se kroz lišće i potom iznenada stegla nadlakticu gospodina Dž. L. B. Matekonija.

„U pravu ste, Rra! Zmija! Jao! Vidite je samo!“

„Da“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Pri tome je i podugačka. Pogledajte, rep joj je čak tamo dole.“

„Morate da je ubijete, Rra“, rekla je Mma Potokvane. „Naći ću vam motku.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je klimnuo glavom. Znao je da ljudi uvek kažu da zmije ne treba ubijati čim ih vidite, ali nije se smelo dozvoliti zmijama da prilaze ovako blizu siročićima. Možda su stvari bile drugačije tamo u šipražju, gde je zmijama bilo mesto i gde su imale svoje vlastite staze i bogaze, i vijugale na sve strane, ali ovo ovde bilo je nešto drugo. Ovo je bilo prednje dvorište sirotišta i zmija je svakog časa mogla da padne na glavu nekog siročeta koje se zadesi ispod drveta. Mma Potokvane je bila u pravu; moraće da ubije zmiju.

Naoružan drškom metle koju je Mma Potokvane izvadila iz ostave, gospodin Dž. L. B. Matekoni, za kojim je na diskretnoj udaljenosti išla nadzornica sirotišta, zašao je iza ugla upravne zgrade. Drvo paunovca izgledalo je više kad

se gledalo spolja i pitao se da li će uspeti da dohvati granu na kojoj se nalazila zmija. Ako ne bude uspeo, neće moći ništa da uradi. Moraće naprosto da upozore decu da se neko vreme drže podalje od tog drveta.

„Jednostavno se popnite gore i mlatnite je“, prošaputala je Mma Potokvane. „Pogledajte! Eno je. Sad ne mrda.“

„Ne smem da se penjem tamo“, pobunio se gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ako joj pridem preblizu, mogla bi da me ujede.“ Rekavši to, zadrhtao je. Te zelene zmije penjačice, zvane slango, spadaju među najotrovnije zmije i gore su, kažu, čak i od mambi, jer u Bocvani nema seruma protiv njihovog ujeda i mora da se telefonira u Južnu Afriku da bi se taj serum nabavio ako slango nekog ujede.

„Ali morate da se popnete“, nagovarala ga je Mma Potokvane, „inače će pobeći.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je pogledao, kao da je hteo da se uveri da ona zaista zahteva to od njega. Tražio je znake da nije tako mislila, ali nije ih bilo. Nije smeo da se popne na drvo, u zmijino carstvo; jednostavno nije smeo.

„Ne smem“, rekao je. „Ne smem da se penjem gore. Pokušaću da je dohvatim ovom motkom. Udaracu po grani.“

Izgledalo je da Mma Potokvane nije baš sigurna da je to rešenje, jer je prvo ustuknula i tek potom nesigurno koračnula napred. Zaklonila je oči od sunca da bi posmatrala dršku metle koja je delimično nestala u krošnji drveta. Što se gospodina Dž. L. B. Matekonija tiče, on je zaustavio dah; nije bio kukavica, štaviše, bio je hrabriji od mnogih. Nikad se nije izvlačio od dužnosti i znao je da mora da se obračuna s ovom zmijom, ali znao je i da se sa zmijama može obračunati samo tako što će ostvariti prednost nad njima, a ova zmija je na drvetu bila na svom terenu.

Ono što se potom desilo bilo je tema opširnih diskusija među osobljem sirotišta, kao i među grupicom siročića koji su događaj posmatrali iz sigurnosti verande na upravnoj zgradi. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je možda dotakao zmiju motkom, a možda i nije. Moguće je da je zmija spazila približavanje motke i rešila da se povuče, jer su ove zmije plašljive, uprkos svom jakom otrovu, i ne traže kavgu. Pokrenula se, i to velikom brzinom, klizeći kroz lišće i granje tečnim, talasavim pokretima. Za samo nekoliko sekundi, spustila se niz deblo drveta, neverovatno priljubljena uz njega, da bi se potom našla na tlu i kao strela jurnula preko spržene zemlje. Mma Potokvane je ciknula, jer je izgledalo kao da se zmija uputila prema njoj, ali je ova na to skrenula i žurno odvijugala ka velikom žbunu hibiskusa koji je rastao na malom travnjaku iza upravne zgrade. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzviknuo i pojurio je, udarajući motkom o zemlju. Zmija je ubrzala i stigla do trave, koja joj je bila od pomoći u bekstvu. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je stao; nije imao želje da ubije ovu duguljastu zelenu prugu života, koja se zasigurno neće više zadržavati ovde i predstavljati opasnost za bilo koga. Okrenuo se Mmi Potokvane, koja je prinela ruku ustima i kratko podvrisnula, što je bio tradicionalan i sasvim primeren postupak u trenucima slavlja.

„Kako ste hrabri!“, uzviknula je. „Oterali ste zmiju!“

„Ne baš“, odvratio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Mislim da je svakako odlučila da ode.“

Mma Potokvane nije htela ni da čuje za to. Okrenuvši se grupi siročića koji su uzbuđeno žamorili među sobom, rekla je: „Vidite li ovog čiku? Vidite li kako nas je spasao od one zmije?“

„Ajoj!“, uzviknulo je jedno od siročadi. „Čiko, ala ste vi hrabri!“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je u neprilici skrenuo pogled u stranu. Dodavši dršku od metle Mmi Potokvane, okrenuo se da uđe natrag u kancelariju, gde ga je čekao ostatak njegovog kolača. Opazio je da mu se ruke tresu.

„A sad“, rekla je Mma Potokvane, dok je stavljala još jedno, naročito izdašno parče kolača na tanjir gospodina Dž. L. B. Matekonija, „sad možemo da popričamo. Sad znam da ste hrabar čovek, kao što sam, uostalom, i mislila da jeste.“

„Nemojte više da me nazivate tako“, rekao je. „Nisam ništa hrabriji od bilo kog drugog čoveka.“

Mma Potokvane kao da ga nije čula. „Hrabar čovek“, nastavila je. „A ja već više od nedelju dana tražim baš takvog. Konačno sam ga našla.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se namrštio. „Tako dugo imate zmiје? A šta je s ovdašnjim muškarcima? Šta je s muževima vaspitačica? Gde su oni?“

„Ma ne, ne zmiје“, rekla je Mma Potokvane. „Nismo videli nijednu sem ove. Reč je o nečemu drugom. Imam plan za koji mi je potreban hrabar čovek. A vi ste očigledno taj. Potreban mi je hrabar čovek koji je uz to i svima poznat.“

„Ja nisam svima poznat“, rekao je brzo gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Ali jeste! Svi znaju vaš servis. Svi su vas videli kako stojite ispred njega, brišući ruke krpom. Svako ko se proveze pored, kaže: 'Eno gospodina Dž. L. B. Matekonija ispred njegovog servisa. To je on.'“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni zagledao se u svoj tanjir. Morila ga je snažna slutnja, ali rešio je da, bez obzira na to, dovrši svoje parče kolača dok mu Mma Potokvane bude otkrivala šta mu je namenila. Ovog puta biće jak, pomislio je. Odupro joj se nedavno u vezi s kvarom na pumpi i